چاپی نوێی چراکانی نیشتمان نوسینی: خەلیل عوبدوڵا.. خوێندنەوەی: سەلاح جەلال

(چراغی فیکری روونا‌کی، لەهەر شوێنێ کەداگیرسا
شەوی تاریکی وەك رۆژە، خەراباتی گوڵستانە).(بێکەس)

دەست پێکردنی کتێبی(چراکانی نیشتمان) بەم دوو رستە شیعرییەی شاعیری ناوداری کورد بێکەسی نەمر دەست پێدەکات، واتای جێشدانی جەماوەر بۆ مەعریفەو داگیرساندنی چرای مەعریفە بۆ رەواندنەوەی شەوانی تاریکی و جەهالەت، ئەم پەرتوکەیش کلتوری بێۆگرافی کەسایەتییە کلتورییەکانەو هەندێك بابەتی دیکەی پەیوەندیداری لەخۆی گرتووە، لەو کەسایەتیانەی بەگرنگی لەبواری ئەدەب و هونەرو مەعریفەکاندا کاریان کردووە، بەشێوەی ئینسکلۆپیدیا رێکخستنی بۆکراوە، ئەم زانستەیش لەسەر ئاستی جیهان جێگەی بایەخەو پێك دێت لەزانستێك یان کۆمەڵێك زانست. یان پەرتوکێك، یان کۆمەڵێك پەرتوك هەڵگری زانیاربن لەسەر ژیان، یان پێگەی ئەلیکترۆنی. بەکورتیش ئینسکلۆپیدیای بیۆگرافی دەرخستنی نهێنی کەسایەتییە ناودارەکانە.
ئەم پەرتوکەیش بەپێی زنجیرەی پیتی ئەلف و بێی کوردی رێکخراوەو بەرگی دووەمی تەواوکەری بەرگی یەکەمە، لەساڵی 2017 روناکی سەدو هەشتاو سێ چراوە چاپکراوەو ئەم بەرگەیش سەدو حەفتاو یەك چرایەو بەهەمویان سێ سەدو پەنجاو چوار چران، چراکانیان کردووە بە چراخانی ماڵی شا، دیارە نوسەر ماندووبون و بەدواگەڕانی زۆری بینیوە بۆ دۆزینەوەی ئەو هەموو چرایە لەهەموو کون و قوژبنێکی هەرچوار پارچەی کوردستاندا و هەموو ئەوانەی گرتۆتەوە لەبوارە جیاجیاکانی مەعریفەدا کاریان کردووە، هەر لە بوارەکانی هونەر و ئەدەب و زانستەکانی تر وەك مێژوو کۆمەڵناسیەوە هەتا بیری ئایدۆلۆژی و خەباتی سیاسی.
یەکەم پیت لەو چرایانە شەهید ئارامە، لەدوای بەشداری کردنی لە شۆڕشی ئەیلول، بە ئەندازیاری سەرکردایەتی شۆڕشی نوێ و کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان دادەنرێت، ساڵی 1972و ساڵانی دواتر وتارەکانی لەسەر بیری شۆڕشگێڕی لەرۆژنامەی هاوکاریدا بڵاو کردۆتەوەو ساڵی 1982 مەلا بەختیار پێشەکی بۆ نوسیوەو کردوێتیە کتێبکێك بەناوی(ئارام و بیری ئینتەرناسیونالیستی) بڵاویکردۆتەوە. بەشێکی دیکەی نوسینەکانی

بەناونیشانی(هەڵبژاردەیەك لەنوسینەكانی شەهید ئارام) سالار عەزیز پێشەكی بۆ نوسیوەو لەساڵی 1980دا بڵاوی كردۆتەوە.. ساڵی 2007یش محەمەد عەبدول كەریم سێڵەیی هەموو نوسینەكانی لەدووبەرگدا بڵاوكردۆتەوە. بەكورتیش ئارام چرای خوێنی شۆڕشگێڕان بووە بە جەستەو بیرو نوسینەكانی تین و وزەی بە شۆڕشگێڕان داوەو هەتا ئێستایش لەدڵی خەڵكدا زیندووەو لەگوندێكدا شەهید كرا جگە لە نوسین و بیرو رێبازەكەی و چەند قەوانە فیشەكێك نەبێت هیچی تری لە دوا بەجێ نەما. ئایا ئەم كەسایەتییەی چرای چراكان بوو نابێتە چرا؟!

دوای ئەو ئازاد خانەقینییە، یەكێكە لە دامەزرێنەرانی تیپی مۆسیقای خانەقین و تیپی مۆسیقای شەهید كارزان لە شاخ و سرودی بەرگری(ئاسودەبن و كەسێكی قەیوان)ی گوتووەو كتێبێكی دیكۆمینتاری مێژوی راگەیاندنی یەكێتی نوسیوە.

چرایەكی تر ئازاد شەوقی بەتابلۆكانی و گوتنەوەی وانەی هونەرو پێگەیاندنی سەدەها هونەرمەند و كردنەوەی مۆزەخانەو هەتامردنی چرای هونەری لەبوارەكاندا گڕ پێداوە.

چرایەكی تر ئازاد هەورامی ئەندامی مەكتەبی سیاسی یەكێتی نیشتمانی بووەو هەمیشە لەگەڵ تفەنگەكەیدا گیتارەكەی بەكۆڵەوە بووەو لەو ساتەی شەهید بووە سرودی رێی خەباتمانی گوتۆتەوە.

چرایەكی تر ئاسۆ عومەر سوارەیە، هونەرمەندی شانۆو فیلمی سینەمایی و كاراكتەری وێنە دانسقە ئاڵتونیەكان و نوسەری كتێبی سلێمانی و خاكی و پێنجوێن و مەملەكەتی گڵەزەردە بووەو(سنوور و رەبەند) دووكتێبی تری چاپ نەكراویەتی وكتێبی ئەوێنی ئاسۆو خەڵك لەدڵی هەموو كەسێكدا بەزمانی هێرۆگلێفی چاپكراوە.

لەوەوە لە أ ب هەوری و د. ئەبەبەكر خۆشناوو ئەحمەد بەگی تۆفیق بەگەوە هەتا ئەحمەد خواجەو ماموستا ئەحمەد سەلام و ئەحمەد شەمال)هەریەكەیان چرایەك بوون. دوای ئەوە ئەحمەدی عەزیز ئاغامان نیشان دەدات كتێبی ئەلف و بێی كوردی بۆ خوێندكارانی پۆلی یەكەمی سەرەتایی داناوە. لەوێوە دەچێتە باكوری كوردستان و مۆزیكەكەی ئەحمەد كایا بەدەستەوە دەگرێت و دێتەوە سلێمانی و لەگەڵ ئەحمەد موحەمەد بەشیعری گۆرانی تێكەڵیان دەكات. پاشان ئەحەمەد موختار بەگی جاف كەسایەتی ناودار لەبواری سیاسی و ئەدەبیدا. لەم چرایانەوە چرای ئەحمەد هەردی دێت، چرای چراكان و مۆسیقای خۆشەویستی، ئەو شاعیرەی جێگەی ناگیرێتەوە و وشەو رستەكانی ناوترێنەوە، بەكۆمەڵ شیعرێكی كەم(رازی تەنیایی)مۆسیقای شیعری عاشقانی گەردوونی ژەند. چراكانی تریش لە ئەختەرو ئەخۆل و ئەسعەد مەحوی و ئەسیری و… تاد.

هەر لەم ئاهەنگ سازییەی چراکاندا ئیبراهیم ئەمین باڵدار بەکتێبی ئەفسوناوی ئەلف و بێی کوردییەوە لەگەل هەموو نەوەکاندا (دارا دوو داری دی دەڵێتەوە). دوای ئەوە چراکان بە(ئیبراهیم خەیات بەگۆرانی و مەقامەکانییەوەو ئیسماعیل سەرهەنگ لەشەمزینانەوە بەخۆی گوێ ناسییەکەیەوە لە گۆڤارە زانستییەکانی دنیادا لەگەڵمان ئامادە دەبێتەوە. ئاهەنگ سازییەکی هونەری و ئەدەبی دەسازێنێت.
پیتی با شانسی مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەدە بە گۆڤاری گەلاوێژەوە سەرنوسەری ئۆستا دەدوێنێت و جارێکی تر رۆمانی ژانی گەل چاپ دەکاتەوە.
ئاهەنگ سازییەکە هەر چرای نوێ دادەگیرسێنێت، لەلایەکی ترەوە بڵند حەیدەری و بورهان جاهید و بورهان قانیع پێکەوە شۆڕشی کۆیلەکان و مردوو خۆرەکان دەخوێننەوە.
ئاهەنگ سازی پیتی با بێخود و بێدارو بێکەس و بێوەی و پیرەمێردو …تاد. پێکەوە لە گردی مامە یارەوە لەگەڵ تیپی مۆسیقای سلێمانی شیعرو ئاوازی نیشتمانی تێکەڵاو دەکەن.
پیتی جیم و خوشکەکانی (جەرجیس فەتحوڵا و جەمال عیرفان و د جەمال نەبەز و جەمیل رۆژبەیانی و جەمیل سائیب و جگەر خوێن و جیهاد دڵپاك و حاجی قادری کۆیی هەتا حەریق و حەسەن جزیری و حەسەن زیرەك و حەسەنی قزڵجی و حەسیب قەرەداخی و حەمە جەزا و حەمەساڵح دیلان و حسێن حوزنی موکریانی و پێکەوە لە پەرتوکخانەی کلتوری جەمال عیرفانەوە بە نمایشتی شانۆیەکی فەزایی کراوەوە بۆ مزگەوتی گەورە دێن.
پیتی دال و خوشکەکانی داری ساری حەیدەرو دەنگی شۆڕشی نوێ و درەخشان حەفید دەستەی دامەزرێنەرانی یەکێتی ئافرەتانی کورد ساڵی 1952 لەریزی پارتی دیموکراتی کوردستاندا و دلێر ئیبراهیم و دڵداری شاعیرو دڵشاد مەریوانی شاعیری نوێخوازی هەشتاکان و رادیۆی کوردی بەغدادو شێخ رەزای تاڵەبانی و رەسوڵ هەمزاتۆف و رەشێل و رەفیق حیلمی و رەفیق چالاك و رەءووف حەسەن و شێخ رەووفی خانەقاو رۆژنامەی ئومیدی ئیستقلال و رۆژنامەی بانگی کوردستان و رۆژنامەی پێشکەوتن و رۆژنامەی تێگەیشتنی راستی و سلێمانی شاری رۆشنبیری و سمکۆ عەزیز و سێوەو د شاکر خەسباك. ئەمانە بە فەزایەکی ناشێوەییەوە نومایشتی شانۆییەکی نەبین دەکەن و هەموو بەرهەمە ئەدەبی و هونەریەکانیان دەکەن بە سەمفۆنیایەکی گەردوونی .
پیتی شین و پیتەکانی تر، شاکر فەتاح و مەلا عەبدولکەریمی مودەریس و عەبدولخالیق مەعروف و د. عەبدولرەحمانی قاسملۆو عەبدولرەقیب یوسف و عەبدوڵا پەشێوو عەزیزی مەلای رەش و عەلادین سوجادی و عوسمان چێوار و عوسمان عەلی و عومەری عەلی ئەمین و عومەری مەکتەبە و د.

عیزەدین مستەفا رەسول و فەلەکەدین کاکەیی و قادر دیلان و قادر کابان و قانع و کاکە مەم بۆتانی و کاکەی فەلاح و کامەران موکری.. تاد.

لەپیتی نونیش نەوشیروان مستەفایە، یەکێك لە سەرکردە باڵاکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، دوای چەند دەیەیەك خەباتی سەخت بزوتنەوەی گۆڕانی دامەزراند، بەستراتیژی سەربازی و سیاسی و ئەزمەنی شۆڕشەکانی جیهان و ئەزمونی تایبەتی خۆی و کەسایەتیەکەی لە خەباتی سەخت و دەستپاکی و داوێن پاکی، بەگرتنی برینی بەشخوراوان شەقامی دەجوڵاندو دژی گەندەڵی رادەپەڕی و پانتاییەکی نوێی جیاوازی بۆ خەبات دەدۆزیەوەو رۆڵی ئۆپزسیۆنی دەگێڕا توانی پانتاییەك بۆ رادەربڕین و رەخنە بکاتەوە.

بەم جۆرەکتێبی چراکانی نیشتمان نمایشتێکی ئنسکلۆبیدیای بیۆگرافی وردو جوان و پڕ بایەخە نوسەر دەتوانێت درێژە بەم کارە جوانەی بدات و بەرگەکانی تری تەواو بکات، ئەم کارەیش زیاتر بەکورتی ناسراوە و دەکرێت لە ئایندەدا بە ژمارەیی کردنی ئەو چرایانە بکرێت و لە چاپەکانی تریدا هەر چرایەك لە پێگەی ئەلیکترۆنی بەخۆی و بەرهەمەکانییەوە بدۆزرێتەوە هاوشێوەی ئنسکلۆبیدیای بیۆگرافی جیهانی.

سەرچاوە/ چراکانی نیشتمان/ نوسینی خەلیل عەبدوڵا/ چاپی دووەم /2021/ چاپخانەی رۆژهەڵات/ لەسەر ئەرکی وەزارەتی رۆشنبیری ولاوان چاپکراوە.

لەرۆژنامەی کوردستانی نوێ ژمارە(8572)لە27/1/2021 دا بڵاو بۆتەوە.لا11